

UNIVERSITETET I OSLO

Kunnskapsdepartementet
Postboks 8119 Dep
0032 OSLO

Dato: 14.02.2023
Deres ref.: 23/86
Vår ref.: 2023/4398 MARIAKNA

Høringssvar - Forslag til endring av forskrift om vedtekter for Norges forskningsråd

Vi viser til Kunnskapsdepartementets (KD) høringsbrev fra 5. januar, «Høring – Forslag til endring av forskrift om vedtekter for Norges forskningsråd». Universitetet i Oslo støtter ikke forslagene til endring, med begrunnelsene gitt under.

Innlemming og endring av Forskningsrådets vedtekter i en ny virksomhets- og økonomiinstruks

Forskningsrådets gjeldende vedtekter (Forskrift om vedtekter for Norges forskningsråd) slår i § 1 fast at «Rådet har som hovedformål å være et nasjonalt utøvende forskningsstrategisk organ. Forskningsrådet har ansvar for å øke kunnskapsgrunnlaget og bidra til å dekke samfunnets behov for forskning ved å fremme grunnleggende og anvendt forskning og innovasjon.» I § 2 stadfestes Rådets mange, herunder faglige-strategiske, oppgaver.

Departementet skriver at disse paragrafene vil forbli uendret. Det er bra, men hjelper lite så lenge § 3 og 4, som regulerer styrets sammensetning og oppgaver, endres. Vi mener at dersom § 3 og 4 endres, vil også forutsetningene for å kunne oppfylle § 1 og 2 svekkes betraktelig. Det er uhyre viktig at vedtekter og instruks er tydelig tilpasset Forskningsrådets formål og karakter. Prinsippene som løftes frem i vedtektene § 1 og 2 signaliserer tydelig hva slags institusjon Rådet er og den uavhengighet det fordrer.

Styret fatter beslutninger som har substansielle konsekvenser for norsk forskning. Statens forvaltningspolitikk understreker at bruken av styrer i offentlig forvaltning i stor grad er begrunnet ut fra behovet for frihet i fagtunge institusjoner som skal styres *på distanse*. Dette er utdypet i Krav i regelverket til utforming av instruks og veiledning om bruk av styrer i staten, del II Ansvars- og oppgavefordeling med henvisning til: [Veileder STYRER 2005 FAD Bm Rev 0508](#). Her kan man blant annet lese: «I virksomheter som skal ha stor faglig frihet, bør departementets mulighet til å gripe inn begrenses.» Et slikt hensyn gjelder for en institusjon av forskningsrådets karakter. Spørsmålet om styrets rolle og sammensetning går også utover dette. Det handler om forskningens spesielle karakter og hvordan hensynet til forskningskvalitet, relevans, langsiktighet og forskningens rolle i samfunn, økonomi og politikk må ivaretas av et bredt sammensatt styre med sterk representasjon fra vitenskapen. Vi mener departementet griper urimelig inn når det foreslås å endre styrets størrelse og sammensetning, samt i tillegg fjerne oppnevningen av styret fra Kongen i statsråd til departementets eget bord. Det siste er beskrevet i større detalj under.

Rektor

Postadresse:
Postboks 1072 Blindern
0316 OSLO

Besøksadresse:
Lucy Smiths hus,
Problemveien 7

Tlf: 22 85 63 29
Faks: 22 85 44 42
E-post:
postmottak@admin.uio.no
<http://www.uio.no>
Org.nr.: 971 035 854

Vi vil også hevde at det er en forskjell på vedtekter og instruks, og at dette således ikke bare er en teknisk forenkling og øvelse i å slå sammen dokumenter. Mens vedtektene definerer formål og aktiviteter fastsetter Virksomhets- og økonomiinstruksen Kunnskapsdepartementets overordnede krav til systemer, rutiner og styringsprosesser i Rådet. Instruksen beskriver altså virkemidler for at Rådet skal fylle sitt formål – og ikke omvendt. Når departementet argumenterer med at det ikke er vanlig for statlige institusjoner å ha både vedtekter og virksomhets- og økonomi-instruks så er det i Rådets tilfelle ikke et gyldig argument for å gjøre endringen. Rollen som Forskningsrådet fyller er ikke tjent med at det øverste styringsorganet «normaliseres» og harmoniseres med andre underliggende etater.

Forslag om å vurdere reduksjon av antallet medlemmer i styret

I høringsbrevet skriver departementet at de ønsker/vurderer å gjøre den midlertidige ordningen med et mindre og smalere sammensatt styre permanent – dette for å ivareta god virksomhetsstyring. God styring er selvsagt helt påkrevd, men et mindre, og mer administrativt sammensatt styre, vil svekke den vitenskapelige kompetansen forskningsrådets styre tidligere har innehatt. Et bredt sammensatt styre står bedre rustet til å ivareta rådets formål og mangeslugne aktiviteter.

43 prosent av Forskningsrådets totale prosjektbevilgninger går til UH-sektoren. *Veileder for Bruk av styrer i staten* beskriver hvordan et bredt sammensatt styre med kunnskap om og innsikt i mål- eller brukergruppers situasjon kan bidra til at hensyn til brukerne og målgruppene blir ivaretatt på en bedre måte. Også av denne grunn er vi dypt skeptisk til at den vitenskapelige fagligheten forsvinner fra Forskningsrådets styre. Derfor er det også slik at gjeldende vedtekter § 3 og 4 slår fast at styret, i tillegg til å ha elleve medlemmer, skal ha bred faglig og geografisk deltakelse og medvirkning fra forskning, næringsliv, offentlig sektor og samfunnet for øvrig.

Forskningsrådets styre fattet beslutninger som har konsekvenser for utviklingen av norsk forskning og norske forskningsinstitusjoner. Styret må ha tung vitenskapelig kompetanse, gjerne også internasjonal. Det handler om å sikre en god balanse mellom ulike virkemidler som Forskningsrådet forvalter og deres målsettinger. Offentlige midler til forskning må forvaltes på en måte som ivaretar langsiktige fagpolitiske målsettinger. Det blir særlig viktig i tider hvor det må prioriteres hardt. Dette er og blir viktig for ethvert land med ambisjoner for forskningspolitikken. Disse spørsmålene kan ikke overlates til et administrativt fokusert styre uten vitenskapelig representasjon. Det er viktig for Norge at Forskningsrådet er tydelig og forpliktende i bidraget til utviklingen av fagmiljøer av fremragende kvalitet. For de fleste fagområder har Forskningsrådet nasjonalt monopol på ekstern finansiering av grunnforskning. Det betyr at det hviler et betydelig ansvar på Forskningsrådets programmer å røkte denne delen av finansieringsvirkemidlene godt.

Forslag om at Forskningsrådets styre ikke lenger skal oppnevnes av Kongen i statsråd, men av KD

For å forenkle styringen av Forskningsrådet, foreslås det videre at adgangen til å oppnevne styret legges til KD. Forskningsrådet er hele regjeringens forskningspolitiske organ og UiO mener at oppnevning av styret bør være et fellesanliggende for regjeringen. Den foreslåtte endringen vil flytte makt og ansvar fra regjeringen som kollegium til en enkelt statsråd. Selv om dette nok ikke er intensjonen, vil det samtidig åpenbart også øke muligheten for sterkere politisk styring innenfor forskningssektoren, altså i KDs linje. Det

er videre forvaltningspraksis at enkelte sentrale virksomheter med særskilt uavhengige fullmakter blir oppnevnt av Kongen i statsråd. Dette gjelder spesielt større samfunnsinstitusjoner som Norges forskningsråd, Statistisk sentralbyrå, Kredittilsynet og Norges Bank. At KD fortsatt vil involvere berørte aktører i prosessen med å oppnevne nytt styre endrer ikke dette prinsipielle forholdet.

Den foreslåtte endringen vil også svekke eierskapet til sektoren på tvers av departementene. Med sektorprinsippet som praktiseres i forskningspolitikken, er det viktig både å synliggjøre og forankre bevilgningsstrømmen og prioriteringene i forskningspolitikken på regjeringsnivå. At en slik endring vil lette departementets arbeid kan ikke veie tyngre enn økt risiko for politisk styring og potensielt dårligere koordinering av forskningspolitikken.

Vi er bekymret for at endringene vil sette Forskningsrådets uavhengighet i spill. Forskningsrådet har siden det ble etablert i 1993 hatt en uavhengig rådgivende rolle overfor myndighetene i forskningspolitiske saker. Det bør Forskningsrådet fortsatt ha. Vi trenger et sterkt forskningsråd med den uavhengigheten særskilte fullmakter krever. Departementets styring av sektoren er basert på institusjonell autonomi og individuell akademisk frihet (universitetslovens § 1-5). Akademisk frihet og institusjonell autonomi er avgjørende for selve kunnskapsutviklingen.

Forskningsrådets rolle med vedtekter og instruks må ses i sammenheng med gjennomgangen av forskningssystemet

Gjennom Langtidsplan for forskning og høyere utdanning er det varslet en stortingsmelding som skal gjennomgå det norske forskningssystemet. Norges forskningsråds rolle og oppgaver skal også vurderes. Samtidig foreslås det nå, i forkant av gjennomgangen, basert på en forenklet høring med kort frist, endringer i Forskrift om vedtekter for Forskningsrådet. Endringene som er foreslått vil kunne svekke rådet som et forskningsstrategisk organ med spesielle fullmakter og åpner for at Forskningsrådet blir et ordinært direktorat som langt enklere kan styres politisk av fremtidige regjeringer/statsråder. Det er uklokt og dårlig timing. Spørsmålene KD tar opp burde ideelt sett ha kommet som en del av en større, helhetlig gjennomgang av Forskningsrådet og det norske forsyningssystemet. Endringene som foreslås her kan fortone seg marginale, men kan ha store konsekvenser.

Det norske kunnskapssystemet er i all hovedsak kjennetegnet av velfungerende institusjoner, og vi vil understreke at det ikke er behov for å gjøre store endringer. Når det gjøres endringer er det viktig å se hvordan dette kan påvirke andre deler av systemet. Denne høringen, med kort og forenklet frist, er bare et av flere eksempler der berørte parter gis så kort tid til å respondere at det er vanskelig å gjøre gode analyser som overskuer mulige implikasjoner av endringene. Dette er en uheldig praksis.

Med hilsen

Svein Stølen
Rektor

Arne Benjaminsen
Universitetsdirektør

UNIVERSITETET
I OSLO

Dette dokumentet er godkjent elektronisk ved UiO og er derfor ikke signert.

Saksbehandler:

Marianne Knarud

+4797038103, marianne.knarud@admin.uio.no